

ПОЄДНАННЯ АНАЛІТИКИ ТА СПОГАДІВ

Зацікавленість проблемами розвитку сучасної освіти – головна характерна риса часу. Суспільство, влада, фахівці добре розуміють, що від неї стовідсотково залежать перспективи існування цивілізації. Ставлення до освіти, підходи до її розбудови та реформування, ресурсне забезпечення суттєво відрізняються у країнах і регіонах. Проте зацікавленість і спроби пристосувати світ освіти до вимог та викликів сучасності поєднують всіх.

Освіта перетворилася на окрему наукову галузь, яка стрімко диверсифікується. Різні аспекти її стану та розвитку стають полем наукових розвідок соціологів, філософів, істориків, педагогів, економістів тощо. Важко дослідити, скільки наукових статей, монографій, дисертацій з'являються з цієї проблематики майже щодоби. Інформаційна перенасиченість заважає роздивитися важливе, не пропустити значуще, те, без чого палітра уявлень про світ освіти буде неповною.

Серед багатьох інституцій країни, що вивчають освітні тренди та маркери, завжди виокремлювалися харківські дослідники, насамперед, відомих наукових шкіл Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

За останні три десятиріччя помітно заявила про себе ще одна структура, яка обрала для себе колом наукових інтересів освіти. Йдеться про Харківський гуманітарний університет “Народна українська академія”, який виник у 1991 р. та відразу почав наукові розвідки різних аспектів освіти, а також активно публікувати їх результати.

Найпривабливішими з наукової точки зору є п'ятитомне видання обраних творів відомого краєзнавця й історика Д. Багалія, дослідження історії ректорського корпусу Харкова від початку до сучасності, численні публікації з неперервної освіти, економіки та філософії освітніх процесів. На цьому фоні не загубилися історичні розвідки, що стосуються освіти країни та Харківщини (зокрема, “Высшая школа Харьковщины: 80-е годы XX – начало XXI века (воспоминания, интервью, документы)”¹).

Монографія являє собою продовження комплексу публікацій з історії вищої школи Харківщини, що проводиться в межах комплексної наукової теми (ГР N 011U006528).

За допомогою інтерв'ю-спогадів ректорів, проректорів, завідувачів кафедр, деканів провідних університетів Харкова періоду 80-х років минулого 100-річчя та початку 2000-х років, зроблено спробу показати процеси розвитку вищої школи у провідному освітньому центрі України крізь призму особистих вражень та уявлень.

Унікальність видання саме у складі авторів – близько тридцяти фахівців, які керували харківською університетською освітою на межі століть. Крізь призму саме їхньо-

¹ Высшая школа Харьковщины: 80-е годы XX – начало XXI века (воспоминания, интервью, документы): монография / под общ. ред. Е.В. Астаховой. Харьков: Изд-во НУА, 2020. 542 с.

го особистого сприйняття та багаторічного досвіду у монографії вимальовується різнобарвна картина університетського життя Харкова. Цьому багато в чому сприяв так званий “Гід інтерв’юера”, що підготували та використовували при підготовці матеріалів залучені до дослідження викладачі Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія”.

Серед багатьох самотніх і цікавих інтерв’ю-спогадів – робота академіка В.С. Бакірова “Высшая школа – нелегкий путь трансформации”, де ректор провідного університету країни, керівник Ради ректорів регіону розмірковує щодо ролі та впливу університетів на сучасний світ і суспільство. Не лише академік В.С. Бакіров, але й академік Л.М. Шутенко – керівник Харківського університету міського господарства (нині – Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова) з 1976 р. по 2011 р., ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, академік І.Ф. Прокопенко, інші автори піддають досить жорсткій критиці сучасні реформи вищої освіти та можливі їхні наслідки. Цікаві погляди на минуле й сучасне університетської освіти в країні демонструють на сторінках видання академік В.П. Черних – ректор відомого у світі Національного фармацевтичного університету (м. Харків) у 1980–2017 рр., інші ректори та проректори відомих університетів регіону. У сукупності досить різні за змістом та оцінками інтерв’ю-спогади складають цілісну картину. І в цьому, безумовно, головна цінність видання: воно фіксує, зберігає власні думки, які разом формують колективну пам’ять.

Привертає до себе увагу той факт, що монографія отримала високі оцінки не лише фахівців і читачів, але й... самих авторів, які за допомогою укладачів “творили історію” вищої школи Харківщини.

“...Ця книга посідає особливе місце, – пише відомий історик, професор С.І. Посохов. – Вона є поєднанням аналітики й спогадів, документальних нарисів і роздумів. Вона присвячена нещодавньому минулому, яке не всіма ще прочитується як історія. Очевидно, що кінець ХХ – початок ХХІ ст. є перехідним етапом від “того, що було” до “того, що є”. Його оцінити складно. Щось ми втратили, щось набули. Можна говорити “про суперечливий процес реформування”. Проте ці слова будуть непереконливими. Ось чому укладачі цієї книги пішли іншим шляхом: вони вирішили взяти за основу особистий досвід, представити варіант “колективної пам’яті”. Серед авторів багато видатних учених і педагогів, талановитих керівників, чия думка завжди була вагомим в нашому регіоні. Тим цікавіше дізнатися їх оцінювання цього етапу, зіставити між собою й завдяки цьому побачити нюанси освітньої політики того часу, усвідомити роль особистості в системі освіти. Для мене є великою честю бути серед авторів цієї книги. Безумовно, мій досвід не порівняти з досвідом ректорів і проректорів, які багато років керували закладами вищої освіти Харкова. Проте завдяки запитанням, на які мені довелося відповідати, я ще раз зрозумів, як важливо не перервати зв’язку поколінь, спиратися на традицію, пам’ятати про своїх учителів, про свою відповідальність перед ними. Без такої практики не лише вища школа, але й школа взагалі втрачуть свою гуманістичну сутність, стануть на шлях у нікуди. І жодні технології не допоможуть знайти виходу. Про це потрібно говорити зараз, і говорити голосно”.

“Пишу, ...щоб висловити своє враження від роботи, виконаної колективом Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія”, – приєднується до позитивної оцінки видання професор Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, авторитетний фахівець, професор В.О. Золотарьов. – Вона мене здивувала, принаймні, тричі. По-перше, коли я одержав запрошення до розмови, я подумав: ще одна енциклопедія з шаблонними текстами на одну-дві сторінки про цікавих університетських особистостей. Навіщо, й скільки це коштуватиме? По-друге, коли я почав співробітництво. Дивно, подумав я, якийсь неформальний підхід. По-третє, найбільш для мене несподівано – робота вийшла на “відмінно”. Навіть не віриться, але вийшла. І це в такий несприятливий для всіх час, особливо важкий для школи й для вищої школи. Але найголовніше, що навіть при побіжному ознайомленні з монографією, я зрозумів, що це глибоко продумана за формою й змістом колективна праця. Монографія є корисною для укладачів і для дійових осіб, які взяли в ній участь, для нашого слобожанського науково-педагогічного товариства. Більше того, вона задумана так, щоб за сприйняттям окремих авторів скласти загальне уявлення про стан нашої освіти та науки. Це вийшло надзвичайно. Насамперед, не було байдужих. Відчувається щирість, професіоналізм, глибоке усвідомлення нинішнього уявлення (навіть пропозиції) про шляхи подальшого розвитку. Не можна не зазначити, що практично в кожному нарисі є подяка вчителям. Це говорить про гідність, інтелігентність, культуру й обізнаність учасників дослідження. За метою, завданнями й результатами – це, звісно, дослідження”.

Ініціатори проєкту планують його продовження. Залишається сподіватися, що і наступні дослідження історії вітчизняної вищої школи стануть помітною подією у науковому житті та житті суспільства.

О.Л. Войно-Данчишина,

канд. юрид. наук,

доцент кафедри економіки та права,

декан факультету післядипломної освіти,

Харківський гуманітарний університет “Народна українська академія”,

вул. Лермонтовська, 27, Харків, 61024, Україна,

email: voinodan@gmail.com,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0662-4821>

O.L. Voino-Danchyshyna,

PhD. (Legal Science),

Associate Professor, Department of Economics and Law,

Dean of the Faculty of Postgraduate Education,

Kharkiv University of Humanities People's Ukrainian Academy,

27, Lermontovska Str., Kharkiv, 61024, Ukraine,

email: voinodan@gmail.com,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0662-4821>